

СЕКЦІЯ 1

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ

ПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ НАУКОЄМНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*В.М. Головатюк, д.е.н., ст.н.с.,
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного
потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України»*

Необхідність формування в Україні науково-інноваційного середовища, спроможного забезпечити зменшення технологічного розриву з економічно розвиненими країнами Європи й світу, інноваційної периферійності національного господарського комплексу та обумовлених ними політичних ризиків євроінтеграційного процесу не викликає сумнівів.

Про поглиблення технологічного розриву між українською економікою та економіками розвинених країн засвідчують, зокрема, матеріали моніторингу індексу глобальної конкурентоспроможності (GCI) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) [1] (цей моніторинг обрано тому, що його методологія враховує різні стадії інноваційного розвитку національних економік). Так, упродовж 2007-2018 рр. (2007 р. передуює світовій економічній кризі 2008-2009 рр.) рейтинг нашої країни в ньому за величиною рангу GCI погіршився з 73 позиції (матеріали 2007-2008 рр.) до 81 позиції (матеріали 2017-2018 рр.) – на 8 пунктів. Погіршився за цей же період рейтинг України і за субіндексом «фактори розвитку та інноваційного потенціалу», але меншою мірою – з 75 рангу (матеріали 2007-2008 рр.) до 77 рангу (матеріали 2017-2018 рр.) – на 2 позиції.

Щодо економік розвинених країн, то у досліджуваний період, країна-лідер (матеріали 2017-2018 рр.) означеного моніторингу Швейцарія покращила свої позиції. Упродовж 2007-2018 рр. ранг

GCI цієї країни зріс з 2 до 1 позиції, потіснивши при цьому США з 1 на 2 позицію (матеріали 2017-2018 рр.). Якщо порівнювати особливості погіршення рейтингу США та України, то доцільно мати на увазі, що, по-перше, динаміка такого погіршення першої країни не порівнянна з темпами погіршеннями, що характерні для української економіки. По-друге, абсолютно не зрівнянні базові точки відліку таких погіршень. На 3 позиції в цьому рейтингу (матеріали 2017-2018 рр.) опинився Сінгапур. Його рейтинг покращився з 7 рангу до 3 третього.

Слід звернути увагу і на ту особливість, що упродовж усіх 12 досліджуваних років (2007-2018 рр.) Швейцарія, Сінгапур і США належали до тих країн світу, які були у списку незмінних лідерів цього моніторингу і займали в ньому з 1 по 3 місце. До списку лідерів, окрім вже означених Швейцарії, США та Сінгапуру, входили також Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія, Фінляндія, Данія. У рейтингу вони займали з 4 по 12 місце.

Враховуючи ту обставину, що вимірювання, оцінювання та ранжування досліджуваних країн у методології GCI ВЕФ відбувається в залежності від рівня інноваційності стадії розвитку національної економіки, яка визначається субіндексом «фактори розвитку та інноваційного потенціалу» з відповідним ваговим коефіцієнтом, то погіршення рейтингу України в індексі глобальної конкурентоспроможності упродовж останніх 12 років на 8 пунктів є переконливою ознакою інноваційної стагнації й поглиблення периферійності української економіки. Натомість, розвинені економіки, навпаки, посилюють свої наукоємні позиції. Тим самим можна переконатися, що вектори науково-інноваційного розвитку української економіки та економічно розвинених країн мають протилежні напрями: у них покращання – у нас погіршення.

Таким чином, за умов, коли українська державна науково-інноваційна політика не спромоглася, практично за весь період новітньої доби, забезпечити необхідний рівень наукоємного розвитку національного господарського комплексу та його зростання (країна ще має вагомий науковий потенціал), а також реалізувати історичний шанс для України увійти не тільки до клубу найбільш розвинених держав Європи та світу, але й стати

впливовим гравцем на глобальній арені науково-інноваційного розвитку, суттєво актуалізується проблема політичних ризиків інноваційної спроможності нашої країни.

У цьому контексті доречно звернути увагу на нормативний документ, який мав би регламентувати науково-інноваційний модернізаційний поступ України, упереджуючи при цьому можливе зростання політичних ризиків євроінтеграційного процесу – Концепцію (нині діючу) розвитку національної інноваційної системи, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. №680-р., положення якої нещодавно обговорювались на парламентських слуханнях «Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку» (21 березня 2018 р.). Згідно чинної Концепції передбачається до 2025 р. збільшити у 5-7 разів обсяг вітчизняного експорту високотехнологічної продукції та технологій, що влада вже мала б реалізовувати. Сучасні ж реалії такі, що за період 2000-2009 рр. високотехнологічний експорт України у дол. США зріс всього у 2,6 рази, а з 2009 р. по 2015 р. зростання відбулося на рівні 0,11% (дані Світового банку), а отже і ризики політичної складової євроінтеграційного процесу, звісно, за рахунок цього зросли.

Виходить, що, за сучасних обставин, наявна система державного управління в Україні не спроможна забезпечити виконання положення Концепції щодо суттєвого нарощування наукоємного потенціалу національної економіки і, на цій основі, зростання високотехнологічного експорту, що тільки посилює актуалізацію проблеми зростання політичних ризиків, обумовлених українськими особливостями модернізаційних трансформацій на шляху євроінтеграції. Відтак, означені процеси лише суттєвіше поглиблюють розрив між національним науково-технологічним та інноваційним потенціалом і відповідним потенціалом економічно-розвинених країн, а соціально-економічне середовище в країні продовжує залишатись інноваційно-периферійним.

Зараз у Верховній Раді України ініціюється пропозиція щодо створення Міністерства промисловості та інновацій України. Передбачається, що означене міністерство буде займатись формуванням і реалізацією державної промислової та інноваційної політики [2]. Залишається лише сподіватись на ефективну реалізацію

цього заходу та виправлення ситуації в науково-технологічній та інноваційній сферах української економіки, а також зниження відповідних політичних ризиків.

Список використаних джерел

1. Global Competitiveness Report 2007–18 [Electronic Resource]. – Режим доступу:www.weforum.org/gcr.
2. В Україні пропонують створити Міністерство промисловості та інновацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.radiosvoboda.org/a/news/29230320.html>.